

Meer inzicht vanuit verwondering

EEN KENNISMAKING MET DE ATLAS VAN DE NEDERLANDSE TAAL

Mensen kunnen niet meer spellen, articuleren niet fatsoenlijk en gebruiken te veel Engels. Als je vanuit dat perspectief naar taal kijkt, ga je voorbij aan de écht interessante taalvragen. Want hoe komt het eigenlijk dat we dt-fouten maken, dat we woorden inslikken en tóch verstaanbaar zijn, en regelmatig woorden lenen uit andere talen?

Mathilde Jansen

Over de auteur

MATHILDE JANSEN

werkt als wetenschapsjournalist en redacteur o.a. voor Kennislink en het Meertens Instituut. Ze was parttime taalkundedocent aan de lerarenopleiding Nederlands van de Hogeschool Utrecht en werkte mee aan de *Atlas van de Nederlandse taal* en *De taalcanon*.

Discussies over taal, bij uitstek in de media, verzanden maar al te vaak in ellendige klaagzangen over de slechte staat van het Nederlands. Dit is bepalend voor het beeld dat we hebben bij taal als gespreksonderwerp. En dat stereotiepe beeld staat ons mogelijk in de weg wanneer we met leerlingen willen praten over taal. Een open blik is immers de sleutel tot een goed gesprek. In een goed gesprek durven we af te wijken van de begane paden, durven we onbekende zijpadjes in te slaan. Dan wordt het vak Nederlands veel meer een ontdekkingsstocht dan een verplichte wandeling.

In de *Atlas van de Nederlandse taal* gaan we met een onderzoekende en nieuwsgierige blik op zoek naar de bonte verscheidenheid van het Nederlands. Als je jongeren met diezelfde blik van verwondering naar taal laat kijken, kunnen ze

zelf de juiste vragen leren stellen voor een spreekbeurt of profielopdracht. Verwonderende vragen lenen zich ook goed voor een kringgesprek. Spreek ik anders dan mijn ouders of grootouders, en waarom? Zijn er woorden die typisch zijn voor meisjes of voor jongens? Kun je horen uit welke streek iemand komt?

ALLERLEI SOORTEN NEDERLANDS

In de *Atlas van de Nederlandse taal* kun je lezen over allerlei soorten Nederlands: over Belgisch-Nederlands, Nederlands-Nederlands, Surinaams-Nederlands, Marokkaans-Nederlands, tussentaal en Poldernederlands. Maar ook over de taal van politici, van wielrenners of Bijbelse taal. Die variatie zou ook binnen het schoolvak Nederlands nog veel meer centraal moeten staan. Want iedereen spreekt (in elke situatie) anders, en het is goed om je daar bewust van te zijn.

Uit iemands taalgebruik kun je heel veel afleiden. Maar je eerste indruk is niet altijd correct: we hebben ook nogal wat vooroordelen als het om taal gaat. Uit onderzoek blijkt dat mensen die zich aan taalfouten ergeren, denken dat zij die fouten zelf niet maken, wat lang niet altijd zo is. Het gebruik van 'hun hebben' wordt bijvoorbeeld vaak geassocieerd met een lagere opleiding, maar komt voor onder alle lagen van de bevolking.

HET MENTALE WOORDENBOEK

Hetzelfde geldt voor dt-fouten: die maken we allemaal wel eens. Dat is goed te verklaren als we kijken hoe we taal verwerken in ons brein. Als we schrijven, is ons werkgeheugen druk in de weer.

Eenzijds raadplegen we ons mentale lexicon, het woordenboek dat we in ons hoofd hebben zitten. De woordvormen die we het vaakst zijn tegengekomen, hebben we het beste ingeprint. Anderzijds raadplegen we de spellingregels die we geleerd hebben.

Als we de regels (en de uitzonderingen) goed hebben geleerd, zijn we in staat om foutloos te spellen. Maar meestal staan we onder tijdsdruk: we typen even snel een mailtje en drukken op de verzendknop. En juist onder tijdsdruk roept het werkgeheugen vaak voorkomende werkwoordsvormen als *wordt* sneller op dan een regel die zegt dat de ik-vorm geen *t* krijgt, en dan schrijf je dus wel eens per ongeluk *ik wordt*.

LENIG TAALSYSTEEM

Dit zijn nog maar enkele zijpaadjes die u hopelijk wat inspiratie kunnen bieden voor uw les Nederlands. En er zijn er nog veel meer te ontdekken in de *Atlas van de Nederlandse taal*!

Dit zijn nog maar enkele zijpaadjes die u hopelijk wat inspiratie kunnen bieden voor uw les Nederlands. En er zijn er nog veel meer te ontdekken in de *Atlas van de Nederlandse taal*!

Ook het lenen van woorden is van alle tijden. Leenden we vroeger vooral uit het Frans of het Latijn, dan ontlenen we nu veel aan het Engels. Tegelijkertijd zijn er ook allerlei talen die Nederlandse woorden hebben overgenomen. Vaak worden leenwoorden weer aangepast aan het eigen regelsysteem. Zo ontstond uit het Engelse *Google* het Nederlandse werkwoord *googelen*, dat we ook nog eens kunnen vervoegen tot *ik googelde* en *ik heb gegoogeld*. Het laat zien hoe lenig ons taalsysteem wel niet is.

Dit zijn nog maar enkele zijpaadjes die u hopelijk wat inspiratie kunnen bieden voor uw les Nederlands. En er zijn er nog veel meer te ontdekken in de *Atlas van de Nederlandse taal*!

Over de Atlas van de Nederlandse taal

De *Atlas van de Nederlandse taal* is uitgegeven in twee edities: een editie Nederland en een editie Vlaanderen. Hiernaast vind je de volledige referenties. Op de website <https://www.atlasvandenederlandsetaal.com/> delen Mathilde Jansen en Fieke van der Gucht interessante taalweetjes, en kun je allerlei testjes doen. Ontdek bijvoorbeeld hoeveel talen je kent, hoe goed je chattaal kunt ontcijferen en hoe snel jij spelfouten ontdekt.

Mathilde Jansen, Nicoline van der Sijs, Fieke van der Gucht en Johan De Caluwe: *Atlas van de Nederlandse taal. Editie Nederland*. Lannoo, 2017. Fieke van der Gucht, Johan de Caluwe, Mathilde Jansen en Nicoline van der Sijs: *Atlas van de Nederlandse taal. Editie Vlaanderen*. Lannoo, 2017.

